

Íslenskan og ferðapjónustan

Eiríkur Rögnvaldsson

uppgjafaprófessor og málarslegur aðgerðasinni

VÍSINDAPORT HÁSKÓLASETURS VESTFJARÐA

ÍSAFIRÐI, 20. SEPTEMBER 2024

Er íslenska erfitt tungumál?

- „Why is Icelandic such a difficult language to learn?“
 - þetta er spurning sem útlendingar spyrja iðulega
- Við viljum trúa því að íslenska sé mjög erfið
 - en íslenska er varla erfiðari en gengur og gerist
 - erfiðleikastig fer að verulegu leyti eftir móðurmáli málnema
 - og þeim tungumálum sem þau hafa haft kynni af
- Ísland var mjög lengi eintyngt samfélag
 - fólk heyrði nánast aldrei „ófullkomna“ íslensku
 - við kunnum ekki að bregðast við íslensku útlendinga

Íslenska og útlendingar

- Okkur skortir umburðarlyndi gagnvart frávikum í máli
 - erlendum hreim, ófullkomnum beygingum o.þ.h.
 - leiðréttum útlendinga miskunnarlaust og óumbeðið
 - eða skiptum yfir í ensku ef við heyrum ófullkomna íslensku
 - nenum ekki að leggja mikið á okkur til að skilja
- Útlendingar í þjónustustörfum verða oft fyrir aðkasti
 - vegna skorts á íslenskukunnáttu
- Íslenska er líka stundum notuð til að mismuna fólki
 - á ómálefnalegan hátt, t.d. á vinnumarkaði

Íslenska með hreim

- Fólki með annað móðurmál fer ört fjölgandi
 - verður jafnvel helmingur fólks á vinnumarkaði eftir 30 ár
- Til gætu orðið samfélög þar sem íslenska er ekki notuð
 - fólk fast í láglæðingum, börnin falla brott úr skólum
- Þetta er ógn við íslenskuna – en líka við lýðræðið
 - býður heim ýmsum vandamálum eins og erlend dæmi sanna
- Við **verðum** að kenna innflytjendum íslensku
 - en jafnframt venja okkur við íslensku með erlendum hreim
 - ófullkomnar beygingar, óvenjulega orðaröð o.þ.h.

Könnun á viðhorfum til ferðapjónustu

- „Hversu miklar eða litlar áhyggjur hefur þú af því að íslenskan verði útundan í upplýsingagjöf í ferðapjónustu?“

	Fjöldi		
	svarenda	% svarenda	% svara
Mjög litlar áhyggjur	208	8,6%	8,8%
Nokkuð litlar áhyggjur	252	10,4%	10,6%
Hvorki miklar áhyggjur né litlar	254	10,5%	10,7%
Nokkuð miklar áhyggjur	828	34,2%	34,9%
Mjög miklar áhyggjur	831	34,4%	35,0%
Gild svör	2373	98,1%	100,0%

Niðurstöðurnar koma ekki á óvart

- Þrjár skýrslur um íslensku í ferðapjónustunni:
 - [*Ráðandi tungumál í íslenskri ferðapjónustu*](#) (2021)
 - [*Staða málstefnu í stoðkerfi ferðapjónustunnar. Skiptir hún máli?*](#) (2022)
 - [*Nöfn fyrirtækja í íslenskri ferðapjónustu*](#) (2022)
- Háskólinn á Hólum og Árnastofnun
 - Anna Vilborg Einarsdóttir
 - Ágústa Þorbergsdóttir
 - Sigríður Sigurðardóttir

Enska sem ráðandi tungumál

- „Niðurstöður gefa vísbendingar um að ferðapjónustuaðilar telji að enska verði að vera ráðandi tungumál í ferðapjónustu, sérstaklega í markaðssetningu og færri en fleiri sjá ástæðu til þess að nota íslensku meðfram ensku.“
- „Ferðapjónustuaðilum virðist ekki auðvelt að halda íslenskri tungu á lofti eða nota hana í sinni þjónustu en brýnt er að þeir átti sig á vandanum og velti fyrir sér hvernig best er að taka á málinu.“

Skortur á hvatningu til íslenskunáms

- „Við höfum ekki staðið okkur vel í að auðvelda fólki að læra málið. Þrýstingur á að læra það er lítill og sjálf grípum við allt of fljótt til enskunnar.“
- „[M]eirihluti starfsfólks hefur áhuga á að læra íslensku. Þeir sem sögðu starfsfólk ekki hafa áhuga á því sögðu skýringuna oftast þá að fólk stoppaði svo stutt við.“
- „Enginn sagðist hafa hvatt erlent starfsfólk til að læra íslensku. Þeir sem vilja læra íslensku hafa sjálfir haft frumkvæðið að því og flestir greiddu fyrir það sjálfir.“

Tekur enska við af íslensku?

- „[Þ]rátt fyrir að stjórnvöld hafi lagt fram þá kröfu til sveitarfélaganna að þau móti sína eigin málstefnu hafa þau yfirleitt ekki gert það.“
- „[S]kipuleggjendur ferðapjónustu og umsjónaraðilar hennar hafa ekki brugðist við ruðningsáhrifum ensku á íslensku í auglýsingum.“
- „Dæmi um þetta er stefnurammi Samtaka ferðapjónustunnar til ársins 2030 undir fororðunum: [Leiðandi í sjálfbærri þróun](#), þar sem ekkert er fjallað um tungumál.“

Áhugaleysi ferðapjónustunnar á íslensku

- „[K]omin er tími til spyrja erlenda ferðamenn um áhuga þeirra á að sjá og heyra íslensku á ferð um landið til þess að fá þær niðurstöður á hreint og vinna út frá þeim.“
- „Niðurstöður [...] gefa vísbendingu um að andvaraleysi gagnvart stöðu íslensku sé ríkjandi hvort sem það er hjá opinberum aðilum eða stoðkerfi ferðapjónustunnar.“
- „Er ekki kominn tími til að spyrja um sjálfbærniáform ferðamálayfirvalda gagnvart íslenskri tungu?“

Gildi íslenskunnar

- „Í viðræðum okkar við aðila, bæði innan og utan ferðapjónustunnar, hafa komið fram meiningar um að hagstæðast væri að leyfa enskunni að taka við af íslenskunni.“
- „Verði íslenska ekki gjaldgeng í ferðapjónustu á Íslandi og enska verður tekin fram yfir hana mun hljómur og ásýnd landsins breytast.“
- „Þar með glatast mikilvæg sérstaða og um leið verðmæti.“

Lög um stöðu íslenskrar tungu . . ., 2011

- 1. grein:
 - Íslenska er þjóðtunga Íslendinga og opinbert mál á Íslandi.
- 2. grein:
 - Þjóðtungan er sameiginlegt mál landsmanna. Stjórnvöld skulu tryggja að unnt verði að nota hana á öllum sviðum íslensks þjóðlífs.
- 5. grein:
 - Ríki og sveitarfélög bera ábyrgð á að varðveita og efla íslenska tungu og skulu sjá til þess að hún sé notuð.

Ferðamálastefna og aðgerðaáætlun til 2030

- „Aukin áhersla á sanngildi og sérstöðu íslenskrar menningar“
- Úr greinargerð þingsályktunartillögu, 2024:
 - „Sýnileiki og notkun íslenskrar tungu er [...] órjúfanlegur þáttur upplifunar um sanngildi.“
 - „Íslenska á í vök að verjast gagnvart vaxandi notkun ensku á öllum sviðum; í töluðu sem skrifuðu máli, merkingum og annarri miðlun.“
 - „[S]tuðlað verði að því að íslenska heyrist og sjáist sem víðast, í samvinnu og samráði við lykilaðila í ferðaþjónustu.“
- En engar skilgreindar og afmarkaðar aðgerðir lagðar til

Tíu aðgerðir sem grípa þarf til nú þegar

1. Semja og samþykkja málstefnu ferðapjónustunnar
2. Smíða fleiri íslensk íðorð á sviði ferðapjónustu
3. Hvetja og styðja starfsfólk til íslenskunáms
4. Gera kröfur um íslenskukunnáttu í ákveðnum störfum
5. Leggja áherslu á þátt tungumálsins í sérstöðu okkar
6. Notaða íslensk örnefni en ekki enskar gerðir þeirra
7. Hafa öll skilti og merkingar á íslensku samhliða ensku
8. Hætta að forða ferðafólki frá íslenskunni
9. Umbuna fyrirtækjum sem halda íslenskunni á lofti
10. Vekja öll til vitundar um stöðu og mikilvægi íslensku

Takk fyrir áheyrnina!

eirikur@hi.is, eirikur.rognvaldsson@gmail.com

<https://uni.hi.is/eirikur/ritaskra/malfarspistlar>

<https://www.facebook.com/groups/malspjall/>